

Tükörképben rögzített művészet

Konferencia
Ferenczy István
örökségéről



KÖSZÖNTŐK 10:00 – 10:30

Baán László

főigazgató, Szépművészeti Múzeum

Kecskeméti Gábor

akadémikus, az MTA200 EB elnöke

Fehér Dávid

igazgató, Szépművészeti Múzeum – Közép-Európai
Művészettörténeti Kutatóintézet

ELŐADÁSOK

Szekcióvezető
Tóth Károly

10:30 – 11:00

Békefi Eszter

A Ferenczy-örökség régen és ma

11:00 – 11:30

Szerdahelyi Márk

Az első szobrászvita a hazai
sajtóban: Ferenczy vagy Casagrande?

11:30 – 12:00

Szócs Miriam

Ferenczy István kisbronz-gyűjteménye

12:00 – 14:00

Ebédszünet

Szekcióvezető
Tóth Balázs Zoltán

14:00 – 14:30

Farkas Zsuzsa

A kultúra szeme: a műtárgykép

14:30 – 15:00

Flesch Bálint

A Gola-féle Ferenczy dagerrotípiák
és a korai magyar dagerrotipizálás

15:00 – 15:30

Baji Etelka

Dagerrotípiák Fénykép-Tár-Háza

15:30 – 16:00

Szegedy-Maszák Zsuzsanna

A köztérről a privát térbe

16:00 – 16:30

Albert Ádám

Ferenczy István, a művész – konstrukció,
rekonstrukció

Tükörképben rögzített művészet

Konferencia Ferenczy István örökségéről

A Szépművészeti Múzeum – Közép-Európai Művészettörténeti Kutatóintézet Archívum és Dokumentációs Központ (KEMKI ADK) gyűjteményének egyik legfontosabb tárgyegyütteséről, a Ferenczy István megsemmisítés előtt álló műtárgyairól Gola Adolf által készített dagerrotípiaszorozatról rendez konferenciát.

Az előadók a fotótörténeti jelentőségű emlék muzeológiai, művészet-, fotó- és technikatörténeti aspektusait tárgyalják, de szó esik Ferenczy István kortárs művészeti relevanciájáról is. A konferenciát a KEMKI ADK kollégái, Békefi Eszter művészettörténész és Tóth Balázs Zoltán fotótörténész szervezték.

ABSZTRAKTOK

Békefi Eszter

A Ferenczy-örökség régen és ma

Előadásomban ismertetem, hogy mi történt a nagy reményekkel induló, ám az élete végén önkéntes száműzésbe vonult szobrász hagyatékával. Az elfeledett szobrász megmaradt relikviái halála után Rimaszombaton maradtak. Húga, Jánosdeák Andrásné által megöröklött tárgyakra lassan figyeltek fel a hazai múzeumok. Ez a figyelem – már a szakmai diskurzusokba való bevonhatósága okán is – mindmáig élénk maradt.

Elsősorban arra fogok koncentrálni, hogy a személyes dokumentumok hogyan segítettek elő a munkásságának feldolgozását, lendítve ezzel az ismertségén és az elismertségén. A hagyaték „újrafelfedezésével” kapta meg Ferenczy István – ötven évvel halála után – azt az elismerést, amire egész életében várt.

Szerdahelyi Márk

Az első szobrászvita a hazai sajtóban: Ferenczy vagy Casagrande?

Ferenczy István “első magyar szobrászunk” szakmai kötődései, első-sorban kapcsolata kollégáival alig ismert. Bár országos hírneve volt, ráadásul az ország központjában lakott és alkotott – ahol a jelentős szobrászok zöme is ekkoriban –, mégis az az érzésünk, hogy elszigetelten dolgozott anélkül, hogy szakmai kapcsolatokat épített volna ki más képfaragókkal. Ebből az aspektusból is érdekes a Mátyás-emlékmű körüli – mérföldkőnek számító – sajtóvita

Szócs Miriam

Ferenczy István kisbronz-gyűjteménye

Ferenczy István (1792–1856) szobrász meghatározó alakja volt a 19. század eleji magyarországi szobrászatnak. Életének, szobrásszá válásának folyamata számos fordulatos elemmel bírt. Bécsben kezdetben lakatosinas majd a Képzőművészeti Akadémián rövid ideig rézmetszést tanult. 1818-ban gyalog ment Rómába, hogy az ünnepelt szobrász Antonio Canova (1757–1822) tanítványa lehessen, de végül a rivális

egy részlete, melyben a vállalkozó szobrász – azaz Ferenczy – képességei kerültek szóba és csakhamar megjelentek az első kételkedések is feladathoz való alkalmasságában. Ennek a vitának érdekes momentum az a néhány sajtócikk amelyben egymásnak feszül Ferenczy és a vele szembe állított Marco Casagrande, hogy aztán ezt követően - szerencsére csak képletesen -, egymásnak eszen a két szobrászt pártoló “tábor” is.

Bertel Thorvaldsen (1770–1844) fogadta fel műhelyében. Ebben az 1824-ig tartó római időszakban tett szert jórészt kisbronzokból álló gyűjteményére, melynek leghíresebb darabja a Leonardo da Vincinek (1452–1519) tulajdonított Lovas kisbronz. Az előadás gyűjtemény műtárgyait mutatja be, valamint annak 19. századi történetét ismerteti a Szépművészeti Múzeumba való kerüléséig.

Farkas Zsuzsa

A köztérről a privát térbe

A műtárgyfényképek kettős szerepben voltak jelen a 19. századi polgári kultúrában: egyrészt gyűjthető tárgyként álltak rendelkezésre, tágítva a mindenkori műveltség határait. Másrészt a tudomány szolgálatában töltöttek be új szerepet, hiszen a kialakuló stíluskritika – a fényképezésre szélesebb körben alapozva – új eredményeket hozott. A jelentős művészek oeuvre-jének tisztázását, indoklását majd a fellelhető adatok összegyűjtését eredményezte a különféle helyszíneken elkészített műtárgyfelvetelek sokasága. A legkorábbi ismert anyagból most ide idézzük Daguerre képeit a francia gipszmásolatokról, és néhány más kivételes dagerrotípiát. Borsos és Pettenkoffen 1848-as litográfiájának dagerrotípián és papírképen való fennmaradása még ma is felidézi azt a kort, amikor egyes képek veszélyesnek tűntek és pusztá bir-

Flesch Bálint

A Gola-féle Ferenczy dagerrotípiák és a korai magyar dagerrotipizálás

A Gola-féle Ferenczy dagerrotípiák egyedi darabok a korai magyarországi dagerrotipizálás történetében. Mind a tematikájuk mind az installálásuk tekintetében unikálisak. Bár a fényképezés feltalálói, Daguerre és Talbot kamerájukat műtárgyakra szegezték kezdetben és a fotográfia

toklásukért is börtönbüntetés járt. Gola tolmács és értelmező volt, aki nek dagerrotípiái kapcsán megállapítható, hogy egy nemzet emlékeztetésében a kulturális folyamatokban betöltött szerepük miatt egyes művek kiemelten kezelendők. Ezek a felvételek olyan emlékezetbombák, amelyek konstatálják egy korszak ízlését, elfogultságát, az el nem készült művekben fennmaradt vágyakat. A műtárgyfelvetelek múltjának kutatása a digitális rendszerek adta lehetőségek miatt egyre bonyolultabb és átláthatatlanabb, mert mindig felbukkannak új művek, melyek átírják és felülírják az egykori képértelmező szövegeket. A képtudomány újabb feladatok elé állítja a kutatókat: vajon a képek ábrázolásának tárgya vagy magának a képnek a milyensége felől szükséges értékelni, taglalni a műveket.

„őskorszakában” a tablószerű installációs technikára is van példa, de az eddig általam átnézett magyar vonatkozású dagerrotípiák között Gola abszolút egyedülálló. Előadásomban ennek a speciális tárgye gyűttesnek a technikai jellemzőit tárom fel, járom körbe.

Baji Etelka

Dagerrotípiák Fénykép-Tár-Háza

Előadásomban áttekintést szeretnék adni a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtára (MNM TF) dagerrotípiáiról. Ilyen összefoglalás legutóbb 1988-ban született, mikor az akkori Magyar Munkásmozgalmi Múzeum kiállítást rendezett az országban közgyűjteményekben akkor fellelhető dagerrotípiákról. (Ez a kiállítás egyike volt annak a tizenkét kiállításnak, melyeket a magyar fotográfia 150 éves története tiszteletére rendeztek. Ennek katalógusa: *A fénykép varázsa*.) A kiállítás rendezője, dr. Szakács Margit körlevélben kereste meg a múzeumokat, és a beküldött dagerrotípiákat is kiállította a múzeum saját darabjai mellett az említett tárlaton. A kiállítást kísérő katalógusban felsorolta a Munkásmozgalmi Múzeum akkori

dagerrotípiáit. Azóta eltelt 37 év. A Munkásmozgalmi Múzeum fényképgyűjteménye gazdag anyagával jó pár éve átkerült már a Nemzeti Múzeumba, és ott Történeti Fényképtár néven működik. Az évek alatt itt-ott tanulmányokban vagy kiállításokon szerepelt a MNM TF néhány dagerrotípiája, de időszerű lenne egy újabb összefoglalásban ismételtén bemutatni az azóta jócskán gyarapodott állományt. A képeket csoportosítva kívánom ismertetni, közben meg-megállok egyes daraboknál, melyekről új információkkal szolgálhatok, máshol utalok arra, milyen problémákkal találoztunk dagerrotípiáink feldolgozása során, és bemutatom a közel négy évtized alatti gyarapodást.

Szegedy-Maszák Zsuzsanna

A köztérről a privát térbe

Előadásomban a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár gyűjteményeiben található, 19. század második felében készült felvételeken keresztül vizsgálom a magyarországi köztéri szobrok képi reprezentációját. Arra keresem a választ, hogyan változik meg egy eredetileg közösségi emlékezetet szolgáló,

nagyméretű szobor jelentése, amikor a fényképezés révén kisméretű, vizitkártya-formátumú tárgyként a privát szféra része lesz. Mit jelent az, ha egy nyilvános megemlékezés helyszínéeként szolgáló emlékmű kézbe vehetővé válik, és akár családi albumokban, személyes emlékezet kontextusában is megjelenik?

A Széchenyi Istvánt és József nádort ábrázoló köztéri szobrokról készült felvételek mellett elemzem a Vörösmarty Mihály székesfehérvári szobráról 1865-ben, még a felállítás előtt

készült fényképet is, amely arra mutat rá, hogy nemcsak a kész művek, hanem a szoborállítás folyamata is kiválthatott személyes, emlékezeti gesztust a fényképezés révén.

Albert Ádám

Ferenczy István, a művész – *konstrukció, rekonstrukció*

Konceptuális művészeti gyakorlatomban kiemelt témaként foglalkozom a szerzőség és az együttműködés kérdéseivel, a kézi előállítás folyamatával, valamint az analóg és digitális médiumok közötti átmenet vizsgálatával – mindezt a kortárs művészeti közegben reflektálva. Egy korábbi, a KEMKI-hez kapcsolódó művészeti projektet óta foglalkoztat, s kutatásaim egyik meghatározó fókuszává vált Ferenczy István sokrétű személyisége. Életpályájának gazdagsága kiváló lehetőséget kínál annak vizsgálatára, miként működik az a mechanizmus, amelynek révén egy korszakot meghatározó művészi életút állomásai és személyes döntései találkoznak, szembesülnek – adott esetben konfrontálódnak – a fokozatosan professzionalizálódó kulturális vi-

lág, illetve az intézményi közeg által felkínált lehetőségekkel, illetve elvárásokkal. A művészi koncepció és a megrendelői elképzelések viszonyrendszere, a „nemzeti művészet” kérdése, valamint a művészet és a politikai tér érintkezési pontjai a 19. századi művészeti élet struktúráit tárják fel.

Ferenczy – sokak számára – a magyar nemzeti művészet megszületésének szimbóluma, elsősorban a *Pásztorlányka* című alkotásának köszönhetően. Ugyanakkor további művei és életútja is fontos viszonyítási pontot jelentenek a hazai művészettörténetben: műveinek, hagyatékának és műgyűjteményeinek sorsa szinte indikátorként jelzi a múzeumi struktúrák, az archiválási módszerek – a (köz)gyűjteményi viszonyrendszerek – a jelenig futó változásait.

